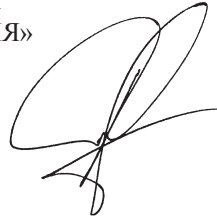

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Д'ЯЧКОВ Дмитро Сергійович

УДК 343.163

**ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ**

Спеціальність 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент
БАКАЯНОВА Нана Мезенівна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
РУДЕНКО Микола Васильович,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
професор кафедри кримінально-правових
дисциплін;

доктор юридичних наук, доцент
ПРИЛУЦЬКИЙ Сергій Валентинович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя

Захист відбудеться 26 жовтня 2018 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування прокуратури у незалежній Україні із самого початку є пошуком оптимальної моделі її функціонування, визначення її ролі та місця у механізмові публічної влади. Новий імпульс реформи системи органів прокуратури пов'язаний із прийняттям Верховною Радою України нового Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. №1697-VII, метою прийняття якого стало створення нового державного правоохоронного органу європейського взірця, діяльність якого буде побудована на сучасних раціональних принципах організації роботи, нових підходах до здійснення своїх функцій, вимогах до професіоналізму.

Прийняття Закону стало відправною точкою у подальшому реформуванні прокуратури уже в межах всеосяжної судово-правової реформи, основні положення якої відображено у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» від 20.05.2015 р. № 276/2015. Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» №1401-VIII від 2 червня 2016 р. (яким було виключено розділ VII Конституції України «Прокуратура», а конституційні положення стосовно прокуратури України було розміщено у розділі VIII Конституції України – «Правосуддя») було остаточно закріплено й новий підхід до визначення місця прокуратури в системі органів державної влади.

Реформуючи інститут прокуратури, законодавець спирався на передові цінності європейської правової системи, намагався запровадити дієві механізми у сфері охорони прав людини, прозорості діяльності державних органів, необхідності дотримання вимог професійної етики та поведінки, особливостей конкурсних засад формування кадрового складу, відповідальності прокурорів, прокурорського самоврядування тощо. Усі ці важливі зміни законодавства про прокуратуру найбільш повною мірою отримали свій прояв у відповідних принципах організації та діяльності прокуратури. Принципи організації та діяльності прокуратури в умовах її реформування набувають надзвичайно важливого значення як для науки, так і для практики. Пізнавши принципи як основоположні ідеї, що стали підґрунтям проведеного реформування, можна не лише пізнати сутність цього реформування, але й визначити недоліки та слабкі місця реформи. Незважаючи на це, питання про принципи організації та діяльності прокуратури досить рідко стає предметом дослідження науковців на монографічному рівні. Враховуючи ж те, що запроваджену реформу прокуратури ще не завершено, а саме реформування на якісно новій основі розпочалося лише нещодавно, питання принципів організації та діяльності прокуратури в умовах її реформування об'єктивно й не могло бути комплексно досліджено.

Відсутність окремих монографічних досліджень, які стосуються питання принципів організації та діяльності прокуратури в умовах її реформування, необхідність удосконалення законодавства про прокуратуру, важливість питання реформування прокуратури як складової судово-правової реформи та її визначення як самостійного інституту в системі правосуддя на конституційному рівні обумовлюють актуальність здійсненого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано у межах плану науково-дослідної роботи кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» «Правові аспекти судово-правової реформи в Україні» на 2011–2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 рр. (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також у межах плану науково-дослідної роботи кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» «Шляхи вирішення проблем судової влади, правоохоронних органів та адвокатури в умовах євроінтеграції України» на 2016–2020 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842), прикладного дослідження «Проблеми вдосконалення судоустрою, організації діяльності прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури» (державний реєстраційний номер 0115U002497) (на 2015–2017 рр.).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретичних положень та обґрунтованих наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання принципів організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування.

Для досягнення мети дисертаційного дослідження було поставлено такі задачі:

висвітлити генезис принципів організації та діяльності прокуратури;
з'ясувати основні завдання судово-правової реформи щодо реформування прокуратури;

встановити вплив судово-правової реформи на систему принципів організації та діяльності прокуратури;

визначити теоретичну основу для розуміння поняття принципів організації та діяльності прокуратури, змісту окремих принципів;

виробити систему принципів організації та діяльності прокуратури, здійснити їх класифікацію;

надати характеристику принципам організації та діяльності прокуратури в умовах її реформування, розкрити їх зміст, роль та місце в системі принципів прокуратури;

сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання принципів організації та діяльності прокуратури.

Об'єктом дослідження є прокуратура України як явище правової дійсності.

Предметом дослідження є принципи організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження і забезпечення наукової об'єктивності застосовано комплекс загальнонаукових методів пізнання та спеціальних методів юридичної науки. Методи функціонального та системного аналізу стали методологічною основою дослідження. Діалектичний метод дозволив проаналізувати взаємозв'язок принципів організації та діяльності прокуратури, визначити первинність принципів діяльності прокуратури (п.п. 1.3). Метод функціонального аналізу використано при дослідженні реформування функціональних основ прокуратури як одного з основних напрямків реформування прокуратури, аналізу окремих принципів діяльності прокуратури (п.п. 1.2, 3.1.2, 3.1.3). Метод системного аналізу надав можливість дослідити питання класифікації принципів прокуратури, визначити місце окремих принципів у системі принципів організації та діяльності прокуратури (п.п. 1.3, 2.4, 3.1.2). Логіко-граматичний метод використано при тлумаченні окремих положень законодавства, яких сформульовано нечітко (п. 3.1.5). Порівняльний метод застосовано при порівнянні принципів організації та діяльності прокуратури з принципами організації та діяльності інших правових інституцій, зокрема, адвокатури (п.п. 1.4, 2.3). Формально-юридичний метод застосовано при формулюванні пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства (п.п. 3.1.1, 3.1.3).

Науково-теоретичну базу дисертаційної роботи становлять праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених – представників правової науки, зокрема таких, як: О.В. Анпілогов, Н.М. Бакаянова, Р.В. Батанов, І.О. Билиця, Г.В. Гаврюшенко, В.П. Горбатенко, С.Д. Гусарєв, Д.М. Добровольський, А.С. Довгерт, В.В. Долежан, Т.О. Дунас, Ю.М. Дьомін, Н.О. Д'яченко, Ю.М. Грошевий, Л.Ю. Європіна, О.М. Єщук, О.М. Кальчук, П.М. Каркач, С.В. Ківалов, І.О. Кісліцина, І.С. Ковальчук, І.М. Козьяков, М.І. Козюбра, Т.Є. Колеснік, А.М. Колодій, В.В. Колодчин, Т.В. Корнякова, М.В. Косюта, М.В. Костицький, В.М. Кравчук, В.В. Крижанівський, А.В. Лапкін, О.М. Литвак, В.І. Малюга, В.Т. Маляренко, І.Є. Марочкін, С.О. Марченкова, О.І. Медведько, М.І. Мичко, О.Р. Михайленко, А.М. Мудров, Н.С. Наулік, В.С. Нерсисянц, В.Т. Нор, О.В. Пеллохнік, М.А. Погорельський, С.В. Подкопаєв, Ю.Є. Полянський, О.В. Попелюшко, С.В. Прилуцький, О.С. Проневич, Н.І. Проців, Н.О. Рибалка, М.В. Руденко, Д.Л. Савенко, Г.П. Серeda, В.В. Стеценко, В.В. Сухонос, В.М. Тертишник, А.Р. Туманянц, Г.Є. Тюрін, Т.І. Фулей, С.Я. Фурса, О.О. Храпенко, М.Й. Штефан, П.В. Шумський, Г.Ю. Юдківська, В.М. Юрчишин, М.К. Якимчук та ін.

Нормативно-правовою базою дослідження є Конституція України та чинне законодавство України про прокуратуру.

Емпіричною базою є статистичні дані, судова практика, накази Генерального прокурора, рішення інших органів та посадових осіб у сфері прокурорської діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що дисертація є першим монографічним науковим дослідженням принципів організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування, в якому проаналізовано, систематизовано низку концептуальних і важливих для теорії та практики понять, положень, висновків, рекомендацій, що отримали подальшого розвитку, одержаних автором особисто, серед яких найсуттєвішими є:

уперше:

сформульовано основні напрямки реформування прокуратури в аспекті дослідження принципів її організації та діяльності: 1) реформування функціональних основ прокуратури; 2) реформування організаційних основ прокуратури;

виокремлено в системі принципів організації та діяльності прокуратури такі принципи, які виникли внаслідок реформування прокуратури, а саме принципи конкурсного заміщення посад прокурорів та прокурорського самоврядування, надано їх характеристику;

визначено поняття принципу прокурорського самоврядування як основного положення організації прокуратури, згідно з яким вирішення окремих визначених законодавством питань внутрішньої діяльності прокуратури здійснюється самими прокурорами самостійно, безпосередньо або через сформовані органи прокурорського самоврядування;

запропоновано процедуру призначення Генерального прокурора Президентом України із числа осіб, рекомендованих Радою прокурорів із кандидатів, висунутих Всеукраїнською конференцією прокурорів, з метою нівелювання політичної складової у процесі призначення Генерального прокурора;

запропоновано поняття принципу політичної нейтральності прокурорів із внесенням відповідних змін до Закону України «Про прокуратуру»;

обґрунтовано положення щодо формування складу Ради прокурорів України виключно з прокурорів;

сформовано підсистему принципів діяльності прокуратури, яку становлять загальні принципи діяльності прокуратури, принципи діяльності прокуратури у сфері кримінально-процесуальних правовідносин та принципи діяльності прокуратури у позакримінальному судочинстві;

визначено принцип обґрунтованості звернення прокурора до суду з позовом на захист інтересів держави серед принципів діяльності прокурора у сфері позакримінального судочинства;

удосконалено:

наукові положення щодо співвідношення принципу верховенства права з іншими принципами організації та діяльності прокуратури, відповідно до яких необхідності виокремлення справедливості, як самостійного принципу прокуратури, немає, адже справедливість як ідея організації та діяльності прокуратури повністю охоплюється принципом верховенства права;

зміст принципу недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади, що охоплює положення про повагу прокурорів до незалежності суддів, яке Законом «Про прокуратуру» виокремлено як самостійна засада діяльності прокуратури;

наукові положення щодо місця принципу здійснення функцій прокуратури виключно прокурорами в системі принципів прокуратури, якого віднесено до принципів діяльності, а не до принципів організації прокуратури;

набули подальшого розвитку:

наукові ідеї щодо запровадження у законодавство принципу політичної нейтральності прокурорів при здійсненні ними функцій прокуратури замість принципу політичної нейтральності прокуратури;

підходи щодо найменування та розуміння сутності окремих принципів організації та діяльності прокуратури, відповідно до яких принцип єдності прокурорської системи доцільно називати принципом системності побудови органів прокуратури;

запропоновано зміни та доповнення до Конституції України, Закону України «Про прокуратуру», Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні висновки та практичні пропозиції, яких сформульовано у дисертаційному дослідженні, можуть бути використаними у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження особливостей принципів організації та діяльності прокуратури;

правотворчій діяльності – для розробки та прийняття нормативних актів, внесення змін та доповнень до чинного законодавства про прокуратуру;

правозастосуванні – для удосконалення практичної діяльності органів прокуратури;

навчальному процесі – для підготовки підручників, посібників, навчальних програм, методичних вказівок із курсів «Прокуратура України», «Судові та правоохоронні органи», «Правоохоронна та правозахисна система».

Апробація результатів дисертації. Теоретичні висновки і практичні рекомендації, що містяться в дисертаційному дослідженні, доповідалися та

обговорювалися на засіданнях кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія». Окремі результати дисертації було оприлюднено на: Міжнародних науково-практичних конференцій «Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Одеса, 16–17 жовтня 2015 р.), «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» (м. Одеса, 10 листопада 2017 р.), «Актуальні питання судоустрою та формування корпусу суддів» (м. Одеса, 13 травня 2017 р.), «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 16–17 березня 2018 р.), «Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку», (м. Одеса, 9–10 березня 2018 р.), «Східно-європейські дослідження: економіка, освіта і право» (Eastern European Studies: Economics, Education and Law) (м. Бургас, Болгарія, 7–8 червня 2018 р.).

Дисертацію обговорено і рекомендовано до захисту на засіданні кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія».

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дослідження опубліковано в 11 наукових статтях, 1 з яких – у науковому фаховому виданні, що входить до затвердженого переліку, 2 – у вітчизняних фахових виданнях, яких включено до міжнародних науково-метричних баз даних, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав, тезах 6 наукових доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою і задачами дослідження. Дисертація складається з анотації, 3 розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 225 сторінок, із них основного тексту 165 сторінок, список використаних джерел містить 249 найменувань і розміщений на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; зазначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та науково-теоретичну базу дослідження, сформульовано наукову новизну одержаних результатів, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дисертації, вказуються відомості щодо кількості публікацій автора, а також щодо структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Судово-правова реформа та її вплив на розвиток принципів організації та діяльності прокуратури» складається з чотирьох підрозділів, в яких досліджуються науково-теоретичний аспект генезису принципів організації та діяльності прокуратури, основні положення судово-правової реформи та її завдання стосовно прокуратури,

поняття та види принципів прокуратури, а також особливості загальних принципів організації та діяльності прокуратури.

У **підрозділі 1.1. «Генезис принципів організації та діяльності прокуратури: науково-теоретичний аспект»** обумовлено, що принципи організації та діяльності прокуратури досліджувалися у правовій науці України як на дисертаційному та монографічному рівнях, так і в навчальних підручниках, посібниках, окремих наукових публікаціях. У зв'язку із цим, висвітлено положення основних праць вітчизняних дослідників стосовно принципів організації та діяльності прокуратури. Зроблено висновок, що у правовій науці дослідження принципів організації та діяльності прокуратури здійснюються у напрямках: 1) напрацювання належної правової термінології; 2) визначення системи принципів організації та діяльності прокуратури як основоположних ідей; 3) з'ясування змісту окремих принципів та чітке визначення місця кожного із цих принципів у системі принципів організації та діяльності прокуратури.

У **підрозділі 1.2. «Судово-правова реформа та її завдання стосовно прокуратури»** досліджено завдання судово-правової реформи, яка відбувається в Україні, стосовно прокуратури, та наслідки проведеного реформування.

Визначено, що основним завданням сучасного етапу реформування прокуратури є інтеграція її до судової гілки влади. Основними напрямками реформування прокуратури є: 1) реформування функціональних основ прокуратури, що полягає у переглядові тих функцій, яких повинна здійснювати прокуратура, в реформуванні завдань прокуратури у різних видах судочинства, статусу прокурора, його повноважень тощо; 2) реформування організаційних основ прокуратури, що полягає у визначенні оптимальної системи органів прокуратури, вирішенні питання створення спеціалізованих прокуратур, визначенні оптимального чисельного складу прокурорів, порядку призначення прокурорів, їх дисциплінарної відповідальності, здійсненні прокурорського самоврядування тощо.

Зазначено, що наслідком проведеного в Україні реформування функціональних основ прокуратури є позбавлення її функції нагляду за додержанням і застосуванням законів, трансформації функції представництва інтересів громадянина або держави у суді у випадках, визначених цим Законом, у функцію представництва у суді інтересів лише держави у виключних випадках і в порядку, що визначені законом, задеклароване позбавлення прокуратури у майбутньому функції досудового розслідування. Наслідком проведеного в Україні реформування організаційних основ прокуратури є скорочення кількості органів прокуратури, штатної чисельності працівників прокуратури, створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, запровадження конкурсних засад у зайнятті особами посад прокурорів та стимулюванні

кандидатів до служби в органах прокуратури, запровадження інституту прокурорського самоврядування та створення у зв'язку із цим відповідних органів прокурорського самоврядування.

У *підрозділі 1.3. «Принципи прокуратури: поняття та види»* сформульовано поняття принципів прокуратури, визначено їх ознаки та види.

Встановлено, що принципами організації та діяльності прокуратури є закріплені у Конституції та інших законах основні положення, керівні, основоположні ідеї, закономірності, на яких ґрунтуються організація та діяльність прокуратури, здійснення прокурорами повноважень відповідно до функцій прокуратури. Сформовано систему принципів організації та діяльності прокуратури, яка містить: 1) загальні принципи, що визначають як організацію, так і діяльність прокуратури (принципи верховенства права, законності, демократизму та гуманізму); 2) принципи організації прокуратури (принцип системності побудови органів прокуратури, принцип конкурсного заміщення посад прокурорів, принцип прокурорського самоврядування та принцип прозорості організації прокуратури); 3) принципи діяльності прокуратури. Останні являють собою підсистему, до якої належать загальні принципи діяльності прокуратури (принципи здійснення функцій прокуратури виключно прокурором, незалежності прокурора при здійсненні функцій прокуратури, політичної нейтральності прокурорів при здійсненні ними функцій прокуратури, недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади, неухильного дотримання прокурором вимог професійної етики та поведінки), принципи діяльності прокуратури у сфері кримінально-процесуальних правовідносин (принципи презумпції невинуватості та незмінюваності прокурора у сфері кримінального провадження) та принципи діяльності прокуратури у позакримінальному судочинстві (принципи обґрунтованості звернення прокурора до суду з позовом в інтересах держави та процесуальної рівноправності прокурора у позакримінальному судочинстві з іншими учасниками процесу, їх рівності перед судом).

У *підрозділі 1.4. «Загальні принципи організації та діяльності прокуратури»* досліджено такі загальні принципи організації та діяльності прокуратури, як принципи верховенства права, законності, справедливості, демократизму та гуманізму, а також проблеми їх співвідношення.

Обґрунтовано, що верховенство права як загальний принцип прокуратури означає, що при організації прокуратури та в її діяльності необхідно виходити з того, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю і що призначенням кожного прокурора та прокуратури як інституції у цілому є забезпечення цих благ людини. Таке розуміння принципу верховенства права вказує на формальну помилку, допущену законодавцем при формулюванні його змісту у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону «Про прокуратуру».

Обумовлено, що, виходячи з окреслених положень змісту принципу верховенства права, одразу ж закладається проблема його співвідношення з принципом законності та справедливості. Зазначено, що справедливість як ідея організації та діяльності прокуратури повністю охоплюється принципом верховенства права та не потребує закріплення як самостійного за значенням принципу у законодавстві про прокуратуру.

Розділ 2 «Принципи організації прокуратури України в умовах її реформування» складається із чотирьох підрозділів, в яких досліджено окремі принципи організації прокуратури – принцип системності побудови органів прокуратури, принцип конкурсного заміщення посад прокурорів, принцип прокурорського самоврядування та принцип прозорості організації прокуратури.

У *підрозділі 2.1. «Принцип системності побудови органів прокуратури»* обумовлено, що назва відповідного принципу як принципу єдності системи прокуратури містить у собі логічну помилку. Система як поняття уже містить у собі єдність її складових. Відповідний принцип прокуратури України доцільно назвати принципом системності побудови органів прокуратури.

Встановлено, що передбачений ч. 5 ст. 7 Закону «Про прокуратуру» перелік чинників, які забезпечують єдність системи прокуратури України, є недосконалим. Він містить лише організаційні чинники єдності, через що ними забезпечується лише єдність організаційних основ прокуратури. Доцільно у цьому переліку передбачити й функціональні чинники єдності, якими є мета, завдання та функції прокуратури. Обов'язковою складовою принципу системності побудови органів прокуратури мають бути положення, що характеризують взаємозв'язок між органами прокуратури, які належать до прокурорської системи.

Досліджено спеціалізацію та територіальність як прояви принципу системності побудови органів прокуратури. Виходячи з того, що існування спеціалізованих прокуратур у минулому у більшості випадків пов'язувалося з виконанням прокуратурою функції загального нагляду (природоохоронних прокуратур, транспортних тощо), у зв'язку з реформою прокуратури у відповідності до міжнародних стандартів та позбавлення прокуратури цієї функції усувається і потреба в існуванні спеціалізованих прокуратур, побудованих на особливостях такого нагляду.

За наслідками дослідження визначено, що принцип системності побудови органів прокуратури полягає у тому, що органи прокуратури України являють собою систему, є пов'язаними, взаємодіють між собою для виконання визначених Конституцією та законами України функцій; побудова системи органів прокуратури здійснюється з урахуванням територіальності та спеціалізації.

У *підрозділі 2.2. «Принцип конкурсного заміщення посад прокурорів»* з'ясовано, що принцип конкурсного заміщення посад прокурорів є

основною кадрового формування органів прокуратури, а тому є принципом організації прокуратури.

Правове регулювання питання конкурсного заміщення посад прокурорів характеризується окремими недоліками. Коло оціночних критеріїв, за якими здійснюється конкурсний відбір кандидатів на посади прокурорів, є досить обмеженим, у їх межах немає можливості віднайти найкращих кандидатів для зайняття посади прокурора. Оціночні критерії, за якими здійснюється відбір кандидатів у прокурори місцевих прокуратур, необхідно розширити шляхом запровадження й перевірки їх ділових та моральних якостей.

Звернено увагу на те, що у процедурі добору кандидатів та їх призначення на посаду прокурора місцевої прокуратури вбачаються непотрібні дублювання повноважень у вирішенні питання щодо призначення прокурора на посаду. Етап призначення кандидата на посаду прокурора наказом керівника місцевої прокуратури упродовж не пізніше 30 днів з дня отримання подання Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів виглядає зайвим та лише затягує відповідний процес призначення особи на посаду прокурора. Запропоновано передати ці повноваження Кваліфікаційно-дисциплінарній комісії прокурорів.

У *підрозділі 2.3. «Принцип прокурорського самоврядування»* указано на важливість прокурорського самоврядування в організації прокуратури, через що це вимагає окреслення самостійного принципу організації прокуратури в Україні – принципу прокурорського самоврядування. Запропоновано під принципом прокурорського самоврядування розуміти такий принцип організації прокуратури, згідно з яким вирішення окремих визначених законодавством питань внутрішньої діяльності прокуратури здійснюється самими прокурорами самостійно, безпосередньо або через сформовані органи самоврядування.

Звернено увагу на те, що основні ризики запровадження прокурорського самоврядування в Україні пов'язуються з можливим існуванням проблеми співвідношення прокурорського самоврядування як прояву управління у прокуратурі та того управління, яке здійснюється прокурорами, що перебувають на адміністративних посадах.

При дослідженні органів прокурорського самоврядування указано на те, що в Україні існує тільки національний рівень прокурорського самоврядування. В адміністративно-територіальних одиницях України та на рівні окремих прокуратур органи прокурорського самоврядування є відсутніми. Така побудова системи прокурорського самоврядування є недосконалою та не повною мірою забезпечує функціонування саме самоврядування прокурорів, а не функціонерів від прокуратури. Запропоновано визнати первинними органами прокурорського самоврядування збори прокурорів з необхідністю надання їм відповідних повноважень.

Указано на необхідність формувати Раду прокурорів України як орган прокурорського самоврядування виключно з прокурорів. У зв'язку із цим

потребує змін положення Закону «Про прокуратуру» щодо включення осіб, які не є прокурорами (вчених), до її складу.

У *підрозділі 2.4. «Принцип прозорості організації прокуратури»* запропоновано принцип прозорості розглядати не як принцип діяльності прокуратури, а як принцип її організації. Прозорість же (гласність чи транспарентність) у діяльності прокуратури якщо й існує, то визначається вона уже галузевим (процесуальним) законодавством та як така не становить принципу діяльності виключно прокуратури, а більше є принципом того чи іншого процесу.

Звернено увагу на те, що особливі проблеми виникають у співвідношенні принципу прозорості із принципом презумпції невинуватості. Засада прозорості не дозволяє інформувати суспільство про хід кримінального провадження, навіть по резонансних справах, у частині оприлюднення прізвищ підозрюваних. У зв'язку із цим, прокурор не може у своїх повідомленнях поширювати або ж підтверджувати уже поширену інформацію щодо прізвищ підозрюваних осіб.

Розділ 3 «Принципи діяльності прокуратури України в умовах її реформування» складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються загальні принципи діяльності прокуратури, а також принципи діяльності прокуратури у сфері кримінально-процесуальних правовідносин та у позакримінальному судочинстві.

Підрозділ 3.1 «Загальні принципи діяльності прокуратури» складається з п'яти пунктів, в яких досліджується зміст окремих принципів діяльності прокуратури.

Визначено, що принцип здійснення функцій прокуратури виключно прокурорами є не принципом організації прокуратури, а принципом її діяльності. Зроблено висновок, що характеристика цього принципу полягає у встановленні двох його аспектів: 1) визначення змісту діяльності зі здійснення функцій прокуратури; 2) визначення осіб – прокурорів, які здійснюють функції прокуратури, хто ними є. На підставі аналізу зазначених аспектів обґрунтовано тезу, що в основу принципу здійснення функцій прокуратури виключно прокурорами покладено реалізоване у законодавстві положення щодо розмежування управлінської діяльності в органах прокуратури та безпосередньо прокурорської діяльності, а також розмежування прокурорської діяльності від державної служби у прокуратурі.

Запропоновано передбачити у Законі «Про прокуратуру» положення щодо того, що посадою прокурора є лише та, функціональні обов'язки за якою передбачають виконання особою функцій прокуратури.

Обґрунтовано, що визначальним та системним ядром принципу незалежності є незалежність прокурора при здійсненні ним функцій прокуратури. Відтак, саме таку назву («незалежність прокурора при здійсненні функцій прокуратури») й повинен мати відповідний принцип діяльності прокуратури та саме така назва відобразить його зміст.

Зроблено висновок, що принцип незалежності прокурора при здійсненні функцій прокуратури є принципом діяльності прокуратури, який має свої гарантії.

Акцентовується увага на тому, що необхідно розрізнити поняття незалежності прокурора та його самостійності. Незалежність означає невідкореність прокурору при здійсненні своїх повноважень іншим суб'єктам, відповідність дій прокурора його волевиявленню, позбавленому будь-якого тиску з боку інших осіб, самостійність же прокурора означає наявність у нього власних повноважень згідно з законом, можливість прийняття ним рішення без погодження з іншими особами, автономність його процесуальних дій.

Запропоновано замість передбаченого Законом «Про прокуратуру» принципу політичної нейтральності прокуратури передбачити принцип політичної нейтральності прокурорів при здійсненні ними функцій прокуратури як принципу діяльності прокуратури.

Зроблено висновок, що з розширенням засади незалежності прокурора при здійсненні ним прокурорської діяльності та запровадження конкурсних засад при призначенні прокурорів на посади, яке було здійснене за наслідками реформування прокуратури, має відбутися втрата можливостей впливу політиків лобювати своїх кандидатів на адміністративні посади у прокуратурі. Внаслідок реформування прокуратури політичний вплив при призначенні на адміністративні посади у прокуратурі дещо знівельовано через створення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокуратури та передавання їй відповідних повноважень щодо призначення прокурорів.

З метою нівелювання політичної складової у процесі призначення Генерального прокурора запропоновано призначати Генерального прокурора Президентом України з числа осіб, рекомендованих Радою прокурорів з кандидатів, висунутих Всеукраїнською конференцією прокурорів.

Зроблено висновок, що виокремлення законодавцем засади недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади є усвідомленим наслідком скасування в процесі реформування прокуратури однієї з її функцій – функції нагляду за додержанням і застосуванням законів. У зв'язку з цим, обгрунтовано невідповідність діючому законодавству ст. 21 Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури, яка не враховує зміни законодавства та фактично ґрунтується на можливості здійснення прокуратурою зазначеної функції.

Запропоновано положення щодо поваги до незалежності суддів, яке Законом «Про прокуратуру» виокремлене як самостійна засада діяльності прокуратури, розглядати як складову принципу недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади.

Проаналізовано наукову дискусію щодо охоплення принципу неухильного дотримання прокурором вимог професійної етики та

поведінки іншими принципами організації та діяльності прокуратури, які мають складну морально-правову природу (насамперед, принципом верховенства права). Зроблено висновок, що, не дивлячись існування зв'язку принципу неухильного дотримання прокурором вимог професійної етики та поведінки з іншими принципами, він має самостійний характер, встановлює самостійну засаду в регулюванні відносин організації та діяльності прокуратури, у зв'язку із чим, має самостійне правове значення.

На підставі аналізу змісту норм професійної відповідальності та переліку необхідних прав та обов'язків прокурорів, прийнятих Міжнародною Асоціацією прокурорів 23.04.1999 р., зроблено висновок про неякісність їх перекладу, що міститься на сайті Генеральної прокуратури України.

У підрозділі 3.2 «Принципи діяльності прокуратури у сфері кримінально-процесуальних правовідносин» аналізуються принцип презумпції невинуватості та принцип незмінюваності прокурора у сфері кримінального провадження.

При аналізі принципу презумпції невинуватості звертається увага на тих його порушеннях, що вчиняються прокурорами у своїй діяльності, або ж випадках належної та необхідної діяльності прокурора, спрямованої на запобігання порушення цього принципу з боку інших суб'єктів.

Зроблено висновок, що хоча на сьогодні ідея незмінюваності прокурора у сфері кримінального провадження є більше нормативно визначеною декларацією, аніж реально втіленою у законі ідеєю, виокремлення цього принципу діяльності прокуратури у кримінальному провадженні є необхідним, оскільки таке виокремлення акцентує увагу на необхідності забезпечення незмінюваності прокурора, акцентує увагу на ній як одній з основних положень з реформування кримінального судочинства.

У підрозділі 3.3 «Принципи діяльності прокуратури у позакримінальному судочинстві» виокремлюються та аналізуються принципи діяльності прокуратури у позакримінальному судочинстві.

На підставі аналізу останніх змін законодавства запропоновано виокремлювати такий принцип діяльності прокуратури у позакримінальному судочинстві як принцип обґрунтованості звернення прокурора до суду з позовом на захист прав та інтересів держави. Згідно з цим принципом прокурор вправі та зобов'язаний звертатися до суду у позакримінальному судочинстві в інтересах держави лише тоді, коли зібрані ним матеріали та докази підтверджують порушення прав та інтересів держави.

Звернено увагу на те, що процесуальний закон не надає прокурору жодних переваг у позакримінальному судочинстві з огляду на його правове становище. Прокурор є рівним з іншими учасниками перед судом та рівним з іншими учасниками в своїх процесуальних правах. Зазначене є змістом принципу процесуальної рівноправності прокурора у позакримінальному судочинстві з іншими учасниками процесу, їх рівності перед судом.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено розробку теоретичних положень та обґрунтовано наукові пропозиції щодо удосконалення правового регулювання принципів організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування, зокрема:

1. Основним завданням сучасного етапу реформування прокуратури є інтеграція її до судової гілки влади. Напрямки реформування прокуратури (особливо в аспекті дослідження принципів її організації та діяльності) необхідно розглядати у двох значеннях: 1) реформування функціональних основ прокуратури; 2) реформування організаційних основ прокуратури. Реформування функціональних основ прокуратури полягає у перегляді тих функцій, що їх повинна здійснювати прокуратура, у реформуванні завдань прокуратури у різних видах судочинства, статусу прокурора, його повноважень тощо. Реформування організаційних основ прокуратури полягає у визначенні оптимальної системи органів прокуратури, вирішенні питання створення спеціалізованих прокуратур, визначенні оптимального чисельного складу прокурорів, порядку призначення прокурорів, їх дисциплінарної відповідальності, питанні прокурорського самоврядування тощо.

2. Систему принципів організації та діяльності прокуратури становлять: 1) загальні принципи, які визначають як організацію, так і діяльність прокуратури (принципи верховенства права, законності, демократизму та гуманізму); 2) принципи організації прокуратури (принцип системності побудови органів прокуратури, принцип конкурсного заміщення посад прокурорів, принцип прокурорського самоврядування та принцип прозорості організації прокуратури); 3) принципи діяльності прокуратури. Останні являють собою підсистему, до якої належать загальні принципи діяльності прокуратури (принципи здійснення функцій прокуратури виключно прокурором, незалежності прокурора при здійсненні функцій прокуратури, політичної нейтральності прокурорів при здійсненні ними функцій прокуратури, недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади, неухильного дотримання прокурором вимог професійної етики та поведінки), принципи діяльності прокуратури у сфері кримінально-процесуальних правовідносин (принципи презумпції невинуватості та незмінюваності прокурора у сфері кримінального провадження) та принципи діяльності прокуратури у позакримінальному судочинстві (принципи обґрунтованості звернення прокурора до суду з позовом в інтересах держави та процесуальної рівноправності прокурора у позакримінальному судочинстві з іншими учасниками процесу, їх рівності перед судом).

3. Верховенство права як загальний принцип прокуратури означає, що при організації прокуратури та в її діяльності необхідно виходити з

того, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю і що призначенням кожного прокурора та прокуратури як інституції у цілому є забезпечення цих благ людини. Справедливість як ідея організації та діяльності прокуратури повністю охоплюється принципом верховенства права.

4. Незважаючи на зміни, що відбулися у зв'язку з реформуванням прокуратури України, ті особливості принципу єдності як засади організації прокуратури України продовжують бути визначальними в організації системи органів прокуратури. Назва відповідного принципу як принципу єдності системи прокуратури містить у собі логічну помилку. Система як поняття уже містить у собі єдність її складових. Відповідний принцип прокуратури України доцільно назвати принципом системності побудови органів прокуратури.

5. Одним із принципів прокуратури, який виник внаслідок її реформування, є принцип конкурсного заміщення посад прокурорів. На теперішній час принцип конкурсного заміщення посад прокурорів є основою кадрового формування органів прокуратури, а тому є принципом організації прокуратури. Конкурсними засадами характеризуються процеси призначення на посади прокурорів не лише у місцевих прокуратурах, але й у прокуратурах вищого рівня.

6. Прокурорське самоврядування вимагає окреслення самостійного принципу організації прокуратури в Україні – принципу прокурорського самоврядування. Принципом прокурорського самоврядування є такий принцип організації прокуратури, згідно з яким вирішення окремих визначених законодавством питань внутрішньої діяльності прокуратури здійснюється самими прокурорами самостійно, безпосередньо або через сформовані органи самоврядування.

7. Рада прокурорів України як орган прокурорського самоврядування має формуватися виключно з прокурорів. У зв'язку із цим потребує змін положення Закону «Про прокуратуру» про включення осіб, які не є прокурорами (вчених), до її складу.

8. В Україні існує тільки національний рівень прокурорського самоврядування. В адміністративно-територіальних одиницях України та на рівні окремих прокуратур органи прокурорського самоврядування є відсутніми. Така побудова системи прокурорського самоврядування є недосконалою та повною мірою не забезпечує функціонування саме самоврядування прокурорів, а не функціонерів від прокуратури. Збори прокурорів окремих прокуратур повинні бути визнані первинними органами прокурорського самоврядування і їм має бути надано відповідні повноваження.

9. Принцип здійснення функцій прокуратури виключно прокурорами є не принципом організації прокуратури, а принципом її діяльності. Характеристика цього принципу полягає в установленні двох його аспектів: 1) що то є за діяльність зі здійснення функцій прокуратури

(якими є ті функції прокуратури, що її здійснюють прокурори); 2) що то є за особи – прокурори, які здійснюють функції прокуратури, хто ними є.

10. Більш прийнятним є запровадження в законодавстві та розгляд у науці принципу з відповідною назвою «принцип політичної нейтральності прокурорів» як принципу діяльності прокуратури. Змістом цього принципу є політична нейтральність прокурорів у їх діяльності, а питання організації прокуратури як політично нейтральної інституції лише спрямовано на створення передумов для реалізації цієї нейтральності, тобто фактично є гарантією існування політичної нейтральності прокурора.

11. З метою нівелювання політичної складової у процесі призначення Генерального прокурора доцільно було би передбачити призначення Генерального прокурора Президентом України із числа осіб, рекомендованих Радою прокурорів України із кандидатів, висунутих Всеукраїнською конференцією прокурорів.

12. Положення щодо поваги до незалежності суддів необхідно розглядати як складову принципу недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади.

13. У сфері позакримінального судочинства слід говорити про наявність такого принципу прокурорської діяльності як принцип обґрунтованості звернення прокурора до суду з позовом на захист прав та інтересів держави. Згідно із цим принципом прокурор вправі та зобов'язаний звертатися до суду у позакримінальному судочинстві в інтересах держави лише тоді, коли зібрані ним матеріали та докази підтверджують порушення прав та інтересів держави.

14. За наслідками здійсненого дослідження зроблено такі пропозиції щодо удосконалення законодавства про прокуратуру:

1) частину 3 ст. 131-1 Конституції України викласти у такій редакції: «Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, який призначається на посаду Президентом України із числа осіб, рекомендованих Радою прокурорів України з кандидатів, висунутих Всеукраїнською конференцією прокурорів»;

2) Статтю 3 Закону України «Про прокуратуру» викласти у такій редакції:

«Стаття 3. Принципи організації та діяльності прокуратури України.

1. Організація та діяльність прокуратури України здійснюється на таких загальних принципах:

- 1) верховенства права;
- 2) законності;
- 3) демократизму;
- 4) гуманізму.

2. Принципами організації прокуратури України є:

- 1) системність побудови органів прокуратури;
- 2) конкурсне заміщення посад прокурорів;
- 3) прокурорське самоврядування;

- 4) прозорість організації прокуратури.
3. Принципами діяльності прокуратури України є:
- 1) здійснення функцій прокуратури виключно прокурором;
  - 2) незалежність прокурора при здійсненні функцій прокуратури;
  - 3) політична нейтральність прокурорів при здійсненні ними функцій прокуратури;
- 4) недопустимість незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади;
- 5) неухильне дотримання прокурором вимог професійної етики та поведінки»;
- 3) частину 1 ст. 15 Закону України «Про прокуратуру» викласти в такій редакції: «1. Прокурором органу прокуратури може бути лише особа, трудова функція якої передбачає здійснення нею функцій прокуратури», а діючі ч. 1 та ч. 2 ст. 15 вважати, відповідно, ч. 2 та ч. 3 ст. 15 Закону;
- 4) частину 2 ст. 71 Закону України «Про прокуратуру» викласти у такій редакції:
- «2. До складу Ради прокурорів України входять тринадцять осіб, з яких:
- 1) два представники (прокурори) від Генеральної прокуратури України;
  - 2) чотири представники (прокурори) від регіональних прокуратур;
  - 3) сім представників (прокурорів) від місцевих прокуратур»;
- 5) перше речення ст. 21 Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури, затвердженого наказом Генерального прокурора України № 123 від 28.11.2012 р., викласти у такій редакції: «Працівник прокуратури не повинен втручатися в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, крім випадків, визначених законодавством, у межах виконання прокурором функцій прокуратури»;
- б) абзац 1 пункту 1 наказу Генерального прокурора України № 218 від 18.09.2015 р. «Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури України» доповнити реченням другим такого змісту: «У своїй діяльності неухильно дотримуватися положень щодо цього принципу, визначених законодавством про судочинство».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Д'ячков Д.С. Принцип системності побудови органів прокуратури: проблемні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 121–125.

2. Д'ячков Д.С. Верховенство права, законність і справедливість як принципи організації та діяльності прокуратури: проблеми змісту та співвідношення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 3. С. 223–227.

3. Дьячков Д.С. Принцип политической нейтральности прокуроров при осуществлении ими функций прокуратуры. *Legeașivîața*. 2018. № 3–2. С. 44–47.

4. Д'ячков Д.С. Прокурорське самоврядування як принцип організації прокуратури. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2018. № 2. С. 71–76.

5. Д'ячков Д.С. Реформування організаційних основ прокуратури України: основні напрямки та завдання. *Jurnalul Juridic National: teories i practica*. 2018. № 3–2. С. 30–33.

Публікації апробаційного характеру:

1. Д'ячков Д.С. Прокурорський нагляд в умовах реформування органів прокуратури України. *Актуальні завдання та напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львов, 16–17 жовт. 2015 р.). С. 21–25.

2. Д'ячков Д.С. Про роль прокуратури в системі правосуддя в умовах його реформування. *Актуальні питання судоустрою та формування корпусу суддів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13 трав. 2017 р. С. 116–118.

3. Д'ячков Д.С. Проблемні аспекти диференціації принципів організації та діяльності прокуратури. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9–10 берез. 2018 р.), НУ «ОЮА». С. 186–189.

4. Д'ячков Д.С. Щодо принципу прозорості та його місця в системі принципів прокуратури. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності*: матеріали. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16–17 берез. 2018 р.). С. 47–51.

5. Д'ячков Д.С. Сучасні проблеми формування органів прокурорського самоврядування. *Актуальні проблеми судового права*: матеріали Всеукр. наук. практ. конф., (м. Харків, 20 берез. 2017 р.). С. 181–184.

6. Д'ячков Д.С. Принцип недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади. *Східно-європейські дослідження: економіка, освіта і право*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бургас, 7–8 черв. 2018 р.). С. 218–220.

АНОТАЦІЯ

Д'ячков Д.С. Принципи організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. – Національний університет «Одеська юридична академія», Міністерство освіти і науки України, Одеса, 2018.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню питань принципів організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування.

З'ясовано генезис принципів організації та діяльності прокуратури, визначено основні завдання судово-правової реформи щодо реформування прокуратури, теоретичну основу для розуміння поняття принципів організації та діяльності прокуратури, змісту окремих принципів. Зроблено висновок щодо доцільності диференціації принципів організації та діяльності прокуратури як єдиного поняття на принципі організації та принципі діяльності прокуратури. Сформульовано власну систему принципів організації та діяльності прокуратури.

Значної уваги присвячено дослідженню змісту окремих принципів організації та діяльності прокуратури, роль та місце кожного з принципів у системі принципів прокуратури.

За наслідками дослідження зроблено низку нових наукових висновків щодо принципів організації та діяльності прокуратури, розроблено та надано пропозиції щодо удосконалення норм чинного законодавства України про прокуратуру.

Ключові слова: прокуратура, Генеральний прокурор, прокурор, принципи організації та діяльності прокуратури, прокурорське самоврядування, конкурсне заміщення прокурорів, судово-правова реформа.

АННОТАЦИЯ

Дьячков Д.С. Принципы организации и деятельности прокуратуры Украины в условиях ее реформирования. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10 – судостройство; прокуратура и адвокатура. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Министерство образования и науки Украины, Одесса, 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию вопроса принципов организации и деятельности прокуратуры Украины в условиях ее реформирования.

Установлено, что основной задачей современного этапа реформирования прокуратуры является интеграция ее в судебную ветвь власти, которая осуществляется путем реформирования функциональных и организационных основ прокуратуры. Результатам проведенного в Украине реформирования функциональных основ прокуратуры является лишение ее функции надзора за соблюдением и применением законов, трансформация функции представительства интересов гражданина или

государства в суде, задекларировано лишение прокуратуры функции досудебного расследования в будущем. Результатам проведенного реформирования организационных основ прокуратуры является сокращение количества органов и штатной численности работников, создание Специализированной антикоррупционной прокуратуры, введение конкурсных начал в замещении должностей прокуроров, введение института прокурорского самоуправления.

На основании изучения классификаций принципов организации и деятельности прокуратуры выделены общие принципы, которые распространяются на все отношения по организации и деятельности прокуратуры (принципы верховенства права, законности, демократизма, гуманизма), принципы организации прокуратуры, касающиеся построения прокуратуры (принцип системности построения органов прокуратуры, принцип конкурсного замещения должностей прокуроров, принцип прокурорского самоуправления, принцип прозрачности организации прокуратуры) и принципы деятельности прокуратуры. Последние представляют собой подсистему, в которую входят общие принципы деятельности прокуратуры (принципы осуществления функций прокуратуры исключительно прокурором, независимости прокурора при осуществлении функций прокуратуры, политической нейтральности прокуроров при осуществлении ими функций прокуратуры, недопустимости незаконного вмешательства прокуратуры в деятельность органов законодательной, исполнительной и судебной власти, неуклонного соблюдения прокурором требований профессиональной этики и поведения), принципы деятельности прокуратуры в сфере уголовно-процессуальных правоотношений (принципы презумпции невиновности и несменяемости прокурора в сфере уголовного производства) и принципы деятельности прокуратуры во внеуголовном судопроизводстве (принципы обоснованности обращения прокурора в суд с иском в интересах государства и процессуального равноправия прокурора во внеуголовном судопроизводстве с другими участниками процесса, их равенства перед судом). Указанная классификация положена в основу исследования в диссертации каждого из определенных принципов.

Усовершенствовано соотношение принципа верховенства права с другими принципами организации и деятельности прокуратуры. Сделан вывод о нецелесообразности выделения справедливости в качестве самостоятельного принципа прокуратуры, поскольку справедливость как идея полностью охватывается принципом верховенства права.

Принципами организации прокуратуры, которые возникли в результате ее реформирования и выделять которые предложено в работе, являются принцип конкурсного замещения должностей прокуроров и принцип прокурорского самоуправления. При исследовании правового статуса Совета прокуроров Украины как органа прокурорского самоуправления

предложено формировать его исключительно из прокуроров, что объясняется понятием и признаками прокурорского самоуправления.

Усовершенствованы научные положения о месте принципа осуществления функций прокуратуры исключительно прокурорами в системе принципов прокуратуры. Указанный принцип относится к принципам деятельности, а не к принципам организации прокуратуры.

При исследовании принципа независимости указано на различные научные названия этого принципа. Обращено внимание на то, что определяющим и системным ядром принципа независимости является независимость прокурора при осуществлении им функций прокуратуры. Именно такое название (независимость прокурора при осуществлении функций прокуратуры) и предложено для наименования соответствующего принципа.

Обоснована необходимость внедрения в законодательство принципа с соответствующим названием «принцип политической нейтральности прокуроров при осуществлении ими функций прокуратуры» как принципа деятельности прокуратуры. С целью нивелирования политической составляющей в процессе назначения Генерального прокурора предложено назначать Генерального прокурора Президентом Украины из числа лиц, рекомендованных Советом прокуроров из кандидатов, выдвинутых Всеукраинской конференцией прокуроров.

Уделено внимание также характеристике принципов деятельности прокуратуры в сфере уголовного судопроизводства и принципов деятельности прокурора в сфере внеуголовного судопроизводства.

По результатам исследования сделан ряд новых научных выводов о принципах организации и деятельности прокуратуры, разработаны и предоставлены предложения по совершенствованию норм действующего законодательства Украины о прокуратуре.

Ключевые слова: прокуратура, Генеральный прокурор, прокурор, принципы организации и деятельности прокуратуры, прокурорское самоуправление, конкурсное замещение прокуроров, судебно-правовая реформа.

SUMMARY

Dyachkov D.S. Principles of organization and activity of the prosecutor's office of Ukraine in conditions of its reformation. – Qualification research paper. Manuscript.

Dissertation to obtain Candidate of Juridical Science Degree. Specialty 12.00.10 – Judicial System, Prosecution and Advocacy (081 – Law) – National University “Odesa Law Academy”. – Odesa, 2018.

The purpose of the dissertation is to reach the research objective for elaborating theoretical concepts and well grounded proposals, aimed at the refinement of legal relations, dealing with the organization and activities of

the Prosecutor's Office, based on the comprehensive analysis of organizational and operational principles of the prosecution under the conditions of current reforms.

It has been defined that the primary goal of the present stage in reforming the Prosecutor's Office is its integration with the Judicial branch of power by means of reforming functional and organizational bases of the Prosecutor's Office.

While researching the classification principles for organizing the Prosecution Office activities, the author has determined the following groups of general principles, embracing the whole scope of relations, dealing with the Prosecutor's Office activities: (rule of law, legality, humanism and democratic principles); organizational principles (systematic structure of prosecution bodies, competition among applicants for the prosecutors posts, prosecution self-government, transparency of the system); and operational principles.

It has been revealed that recently adopted laws have moved towards ensuring the equality of prosecutors and other parties rights.

A specific principle has been formulated, requiring sufficient grounds for going to court with a lawsuit in the interests of the state. The prosecutor is required to go to court, armed with sufficient evidence, proving violation of the state's rights.

Based on the research outcomes, the author has formulated recommendations for amending and improving laws on the Prosecution Office.

Keywords: Prosecutor's Office, Prosecutor General, a Prosecutor, a principle, organizational principles, principles of the Prosecutor's Office activities, rule-of-law, prosecution self-government, competition for prosecutor's appointment, Judicial reform, political neutrality, professional ethics.

Підписано до друку 03.09.2018.
Формат 60×90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавництво ПП «Фенікс»
Свідоцтво ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел.: 7777-591.